

ØVRE EIKER
KOMMUNE

Øvre Eiker Kommune

Kommunedelplan - naturmangfold for Øvre Eiker kommune

Planprogram

Vedtatt av formannskapet med kommentarer på side 2
27.11.2024

Innholdsfortegnelse

Innledning.....	3
Bakgrunn for planarbeidet	3
Overordnede føringer for naturmangfold.....	3
Naturmangfoldet i Øvre Eiker	4
Utfordringsbildet i Øvre Eiker	5
Mål og hensikt med kommunedelplanen	6
Hovedstrategier.....	7
Virkemidler	7
Prosess og organisering.....	8
Fremdriftsplan	9
Opplegg for medvirkning.....	9
Eksisterende kunnskapsgrunnlag og utredningsbehov.....	10
Økonomi	11

Vedtak

Formannskapet vedtar planprogrammet for kommunedelplanen for ivaretagelse av naturmangfold datert 27.11.2024, med følgende tilleggspunkter:

- Kommunedirektøren innlemmer vedtatt pollinatorstrategi i kommunedelplan for ivaretagelse av naturmangfold.
- Kommunene skal utarbeide arealbudsjett og arealregnskap for å ha oppdatert oversikt over naturverdier. Med begrunnelse: Vi trenger en oversikt over hva vi har og hva vi mister, ved de ulike vedtak vi fatter. Et arealbudsjett vil gjøre det lettere for politikere og administrasjonen å ha en løpende oversikt over hvor mye nedbygging vi tillater, og hvilke mulige effekter nedbyggingen har.
- Stryke delsetning "der hvor det er initiativ fra grunneiere"
- Det må synliggjøres i planprogrammet at kommunedelplanen ikke skal være til hinder for jord- eller skogbruksnæringen, men henvise til nasjonalt lovverk og frivillige tiltak fra næringen. Begrunnelse: Arealanvendelsen for jord- og skogbruksnæringen er beskrevet i nasjonalt lovverk og tilhørende forskrifter. Frivillige tiltak fra næringens side strekker seg ut over dette lovverket.
- De økonomiske og administrative konsekvenser som tiltak grunnlagt i planen, gir for kommune, innbyggere og næringen må synliggjøres før tiltak iverksettes. Begrunnelse: Det er viktig at kommunens innbyggere og næringsliv får beskrevet hvilke eventuelle nye prosedyrer, gebyrer, saksbehandlingstider og andre konsekvenser planen får. Videre er det viktig å synliggjøre om planen fører til økonomiske eller administrative konsekvenser med betydning for kommunens årsbudsjetter og organisering.
- Den videre planprosessen må bygge på at kommunestyret avgjør eventuelle målkonflikter mellom kommunedelplanen og andre kommunale planer eller strategier. Dette må tydelig innarbeides i planprogrammet og kommunedelplanen. Begrunnelse: Lokalt selvstyre er en bærebjelke i et livskraftig demokrati. Det er viktig at kommunestyret forvalter dette ansvaret slik at lokal kunnskap, tradisjon og handlingsrom ikke unødvendig flyttes til overordnede myndigheter.
- Det må innarbeides i planprogrammet en forutsetning om at planprogram og etterfølgende kommunedelplan utformes slik at den ikke er til hinder for framtidig boligbygging og utvikling av nye næringsarealer. Begrunnelse: Øvre Eiker skal være en kommune i vekst og ha en positiv holdning til boligbygging, nyetableringer og aktivitet. Dette er en videreføring av lokal forvaltning av ressursene i kommunen gjennom flere generasjoner. Det faktum at kun 1,5% av kommunens areal er nedbygget, betyr at kommunen har vist moderasjon og en klok og balansert tilnærming til utbygging av nye arealer. Det ønskes variasjon i boligbygging. Både sentra og boligområder er omgitt av natur, noe som nødvendiggjør balansert og skånsom utbygging samt kompenserende tiltak.
- Kommunedelplanen skal evalueres etter 4 år. Begrunnelse: Alle planer bør ha en tidshorisont. Det er spesielt relevant for denne kommunedelplanen som bygger på at det eksisterende kunnskapsgrunnlaget om naturmangfoldet i kommunen til dels er mangelfullt.

Begrunnelse Kommunestyret har vedtatt gjennom klima-, miljø- og energiplan for Øvre Eiker kommune, at det skal utarbeides en plan for å ivareta naturmangfoldet. Kommunen har fått tilskudd fra Miljødirektoratet, pålydende 400 000 NOK, som skal brukes til utarbeidelse av plandokumenter og kompetanseutvikling i kommunen.

Innledning

Naturmangfold er fundamentet for menneskers livskvalitet, en sunn klode og økonomisk velstand. Naturen gir oss mat, opplevelser, medisiner, energi og renser luft og vann. Hvis vi skal leve et stabilt og godt liv er vi avhengige av et harmonisk samspill med naturen (*Det globale Kunming-Montreal-rammeverket for naturmangfold – «FNs naturavtale»*). Vi er avhengige av å opprettholde god økologisk tilstand for å fortsatt kunne nyte godt av økosystemtjenester. Den samlede belastningen på økosystemene må reduseres i møte med klimaendringenes påkjenninger. Natur i god hevd gjør samfunnet mer klimarobust, og det å bevare natur, er i seg selv et forebyggende klimatiltak.

Hovedutfordringen for ivaretagelse av naturmangfold er at tap av naturverdier i mange tilfeller «prises» lavt i forhold til andre interesser ved arealinngrep i tilknytning til utbyggingsprosjekter. Videre er det en utfordring for naturmangfoldet at mange tiltak, som hver for seg oppfattes som små, «går under radaren». I sum vil dette over tid kunne medføre betydelig, utilsiktet tap av naturverdier. For å snu den negative utviklingen må innsatsen økes for å forvalte naturen slik at det fremmer livsmiljøer og funksjonsområder for planter og dyr, samt redusere utbredelsen av fremmedarter. Det er derfor viktig å sette naturmangfold på den lokalpolitiske dagsordenen. Kommunedelplanen for naturmangfold vil være et retningsgivende styringsverktøy, i alle roller der kommunen kommer i befatning med spørsmål knyttet til naturmangfold.

Bakgrunn for planarbeidet

Utarbeidelsen av kommunedelplanen for naturmangfold er en oppfølging av Klima-, miljø- og energiplanen, vedtatt 24.10.2023, som sier: «Kommunen skal utarbeide en egen plan for naturmangfold».

Miljødirektoratet etablerte i 2023 en ordning der kommuner kunne søke om tilskudd til å utarbeide en kommunedelplan for ivaretagelse av naturmangfold. Ordningen har som mål å styrke naturforvaltningen i kommunene og samtidig bidra til en større bevissthet rundt egne naturverdier. Øvre Eiker kommune var en av 44 norske kommuner som fikk tilskudd til utarbeidelsen.

Overordnede føringer for naturmangfold

FNs bærekraftsmål

Av nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging 2019-2023 fremgår det at FNs 17 bærekraftsmål skal ligge til grunn (*Figur 1*).

Figur 1 – Viser bærekraftsmålene i sin helhet. (FN-sambandet)

Målene utgjør en global arbeidsplan som skal vise vei mot en bærekraftig utvikling på kort og lang sikt. FNs bærekraftsmål utgjør en felles planleggingsplattform der de overordnede målene er tett sammenkoblet. Øvre Eiker jobber aktivt med å nå FNs bærekraftsmål og legger disse til grunn i den videre utviklingen av kommunen.

I kommunedelplanen for naturmangfold vil mål 15 – *Livet på land* og delmål 6.6 – *som omhandler vannrelaterte økosystemer* være særlig relevante.

FNs naturpanel

Utryddelsen av arter skjer i et mye raskere tempo enn før (mellom ti og hundre tusen ganger fortere). Årsakene er hovedsakelig menneskeskapte og består av arealbruksendringer, klimaendringer, forurensning og spredning av fremmede arter.

Nasjonalt lovverk

Ivaretagelsen av naturmangfold sikres gjennom Plan- og bygningsloven og Naturmangfoldloven som overordnet lovverk, samt gjennom sektorlovverk som jord- og skoglov, vannressursloven, laks- og innlandsfiskeloven og viltloven.

Lokale føringer

Øvre Eikers prinsipielle holdning innenfor temaet naturforvaltning er beskrevet i kommuneplanens samfunnsdel 2021-2033, kapittel 3. Her fastslås det at naturen i Øvre Eiker skal forvaltes slik at den er levedyktig, og videre at kommunen skal ivareta sårbare arter og naturområder gjennom en helhetlig og planmessig forvaltning av naturmangfoldet.

Kommuneplanens overordnede mål er ytterligere konkretisert i Øvre Eikers klima-, miljø og energiplan, vedtatt 24.10.2023. Her er det vedtatt at kommunens naturmangfold og naturressurser ikke skal forringes i verdi.

Naturmangfoldet i Øvre Eiker

Kommunen har kultur- og naturlandskap som gir grunnlag for et stort mangfold av arter. Kommunen ligger i skillet mellom de geologiske områdene Oslofeltet og Kongsberg-Bamblefeltet, noe som gjør geologien i området sammensatt. Kalkrik berggrunn snor seg som et belte gjennom kommunen. Dette er artsrike områder, der vi bl.a. finner forekomster av sjeldne, viltvoksende orkidéer som myrflangre, knottblom og rød skogfrue.

Store deler av kommunen ligger under marin grense. Dette gjør at Øvre Eiker har noen av Norges beste og mest produktive jordbruksarealer, med over 250 aktive bønder innen jord- og skogbruk. I jordbrukets kulturlandskap er det næringsrikt jordsmonn, mange bekkedrag, kantsoner og åkerholmer. Dette er strukturer som er viktige livsmiljøer og funksjonsområder for mange arter.

Det finnes bestander av mange sårbare arter, for eksempel storsalamander, edelkreps og elvemusling i flere av kommunens vassdrag. Drammenselva flyter igjennom kommunen og er et yndet sted for laksefiske. Det er imidlertid ikke bare laks som svømmer her. I nedre del av vassdraget er det registrert 21 ulike fiskearter, dette gjør den til en av landets mest artsrike elver. Videre har kommunen myr- og våtmarksområder som fungerer som en viktig hydrologisk regulator i tillegg til å være et levested for en rekke arter.

Utfordringsbildet i Øvre Eiker

Øvre Eiker er en presskommune som ligger mellom Kongsberg og Drammen. Det er befolkningsvekst i kommunen, og derav følger økt press på naturressursene. Det er viktig at kunnskapsgrunnlaget økes slik at prosesser og planer om utviklingsretninger, utbygging og arealbruksendringer ivaretar naturmangfoldet i kommunen. I Øvre Eiker ansees hovedutfordringene å være knyttet til arealbruksendringer i tillegg til klimaendringer og fremmede arter (*Figur 2*).

Figur 2 – Viser de fire største truslene mot naturmangfold. (Informasjon hentet fra Meld. St. 14 (2015-2016) – Natur for livet).

Klimaframskrivninger gjeldende for Øvre Eiker viser en overvekt av sannsynlighet for økte nedbørsmengder både i hyppighet og intensitet, noe som vil føre til flere og større regnflommer. I stor kontrast til dette er det en mulig sannsynlig økning av tørkeperioder i sommerhalvåret (*Norsk Klimaservicesenter, Klimaprofil Buskerud*). Ustabiliteten i klimaet er uvant, men noe vi må forholde oss til. Vi må forvente at klimasoner forskyves og at levevilkår og livssykluser derfor vil påvirkes.

Fremmede arter er organismer som ikke hører naturlig hjemme i naturen rundt oss. De utkonkurrerer stedegne arter og resulterer i et fattigere naturmangfold noe som gir ringvirkninger i næringskjeden. I tillegg til dette vil det være fare for at de fremmede artene er bærere av nye sykdommer som kan spres videre.

Forurensning er giftige og skadelige stoffer som spres i miljøet rundt oss. Påvirkningen dette har på naturen kan føre til at det blir ubeboelig for arter som lever der. Dette vil kunne gi forstyrrelser i næringskjeden og videre få konsekvenser for økosystemet.

Mål og hensikt med kommunedelplanen

Hovedformålet med kommunedelplanen for naturmangfold, er å få en helhetlig oversikt over verdifulle naturområder og arter i Øvre Eiker kommune. I tillegg vil planen også ta for seg viktige økologiske funksjonsområder. Vi skal ivareta økosystemer og naturmangfold på landskaps-, naturtype- og artsnivå. Det overordnede målet er forankret i klima-, energi- og miljøplanen:

Kommunens naturmangfold og naturressurser skal ikke forringes i verdi

HOVEDMÅL

Kommuneplanarbeidet skal resultere i at kommunen vil kunne oppnå følgende mål:

Effektmål:

- Kunnskapsgrunnlaget om naturmangfold i kommunen blir oppdatert og tilgjengeliggjort.
- Kompetanse om naturverdier og økologisk forståelse styrkes, og et felles begrepsapparat for administrasjon, lokalpolitikere og innbyggere utvikles.
- Naturmangfold blir implementert som tema i kommunens plan-, forvaltnings- og driftsrutiner.
- Potensialet for naturrestaurering blir kartlagt, der hvor det er initiativ fra grunneiere.
- Utfordringer og trusler som arts- og naturmangfoldet Øvre Eiker står ovenfor blir identifisert.
- Behov for “planvask” av eldre planer blir vurdert.
- Kunnskap om hvordan naturen og naturmangfoldet blir påvirket av klimaendringene styrkes.

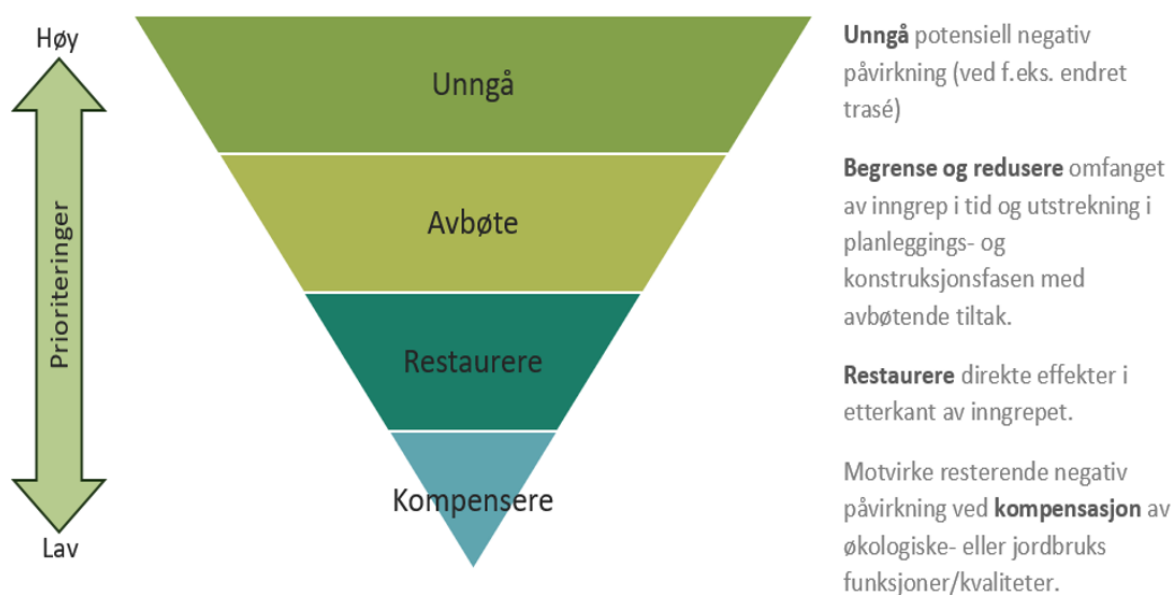
Resultatmål:

- Naturmangfold og rikt naturliv skal ha høy prioritet i alle utbyggingstiltak.
- Lokalt viktig naturmangfold på arts-, naturtype og landskapsnivå ivaretas gjennom en hensynsfull arealpolitikk.
- Økologiske kompensasjonstiltak blir gjennomført i tilfeller der tungtveiende, samfunnsmessige hensyn medfører at tap av viktige naturverdier ikke kan unngås.
- Naturmangfoldet i kommunen styrkes ved at kommunen i samarbeid med andre, og som tilskuddsforvalter stimulerer til gjennomføring av naturrestaureringstiltak og andre type tiltak.

Hovedstrategier

Hovedstrategien til kommunen er å ta vare på og forvalte det gode vi har, samtidig skal vi ta nødvendige beslutninger og foreta målrettede tiltak basert på kunnskapsbasert fakta. Naturen bygges ned bit for bit, også her i Øvre Eiker. Samtidig skal vi være en kommune i vekst og med dette ha en positiv holdning til nyetableringer og aktivitet. Det blir viktig i videre planarbeid å finne balanse mellom kommunens ambisjoner om vekst samtidig som vi fokuserer på skånsom utbygging og kompensere tiltak der dette blir nødvendig.

Ved å aktivt bruke tiltakshierarkiet kan man unngå, begrense og kompensere for skader og inngrep (Figur 3).

Figur 3 - Figuren illustrerer at den største gevinsten oppnås ved å unngå og begrense, deretter avbøte eller kompensere som et siste tiltak. (Figuren er hentet fra Meld. St. 14 (2015-2016) – Natur for livet).

I planen vil hovedstrategien bli bygget opp etter denne modellen.

Virkemidler

En kommune har mange ulike roller, som i ulik grad kan ha påvirkning på naturmangfold. Som forvaltningsmyndighet har kommunen juridiske virkemidler innenfor landbruksforvaltning og arealforvaltning. Videre forvalter kommunen tilskuddsordninger som skal bidra til at viktige samfunnsoppgaver blir gjennomført. Dette er for eksempel oppgaver som redusert forurensning, ivaretagelse av kulturlandskapet, øke det biologiske mangfoldet, aktivt skogbruk, bevaring av kulturminner, klimatiltak og tilrettelegging for allmennheten. Tilskuddsordningene inkluderer nærings- og miljøtiltak i skogbruket (NMSK), spesielle miljøtiltak i jordbruket (SMIL), drenering og tilskudd til tiltak i beiteområder. I tillegg til dette finnes det private sertifiseringsordninger, som Norsk PEFC Skogstandard.

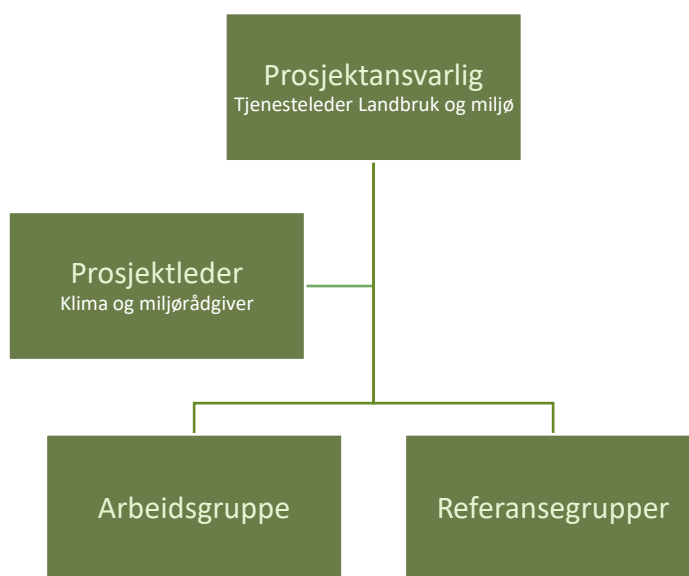
Videre har kommunen driftsansvar for fagområder som kommer i berøring med naturmangfold, eks. innenfor friluftsliv, vei og park, vann- og avløp. Som innkjøper/forbruker har også kommunen en viktig rolle.

Ved aktivt å benytte virkemidlene kommunen rår over innenfor sine ulike roller og funksjoner, har Øvre Eiker kommune mange, tilgjengelige verktøy for å ivareta hensynet til naturmangfold og naturressurser i kommunen.

Prosess og organisering

Planarbeidet følger prosessreglene i Plan- og bygningsloven. Utarbeidelsen av utkast til planprogrammet gjennomføres som et administrativt prosjekt som legges frem for politisk behandling i kommuneplanutvalget og kommunestyret. Kommunestyret vedtar planprogrammet og legger dette ut på høring, og kunngjør samtidig oppstart av selve kommunedelplanarbeidet. Planprogrammet ferdigstilles i løpet av 2024, og vedtas av kommunestyret før årsskiftet.

Selve kommunedelplanarbeidet legges i det videre opp med tverretattlig medvirkning og medvirkning fra eksterne interesseorganisasjoner og annen lokal kompetanse. Planarbeidet vil omfatte en lengre periode med kunnskapsinnhenting, medvirkning og samråd med berørte myndigheter og selve utarbeidelsen av planforslaget. Utkastet til kommunedelplan legges fram for behandling i kommunestyret for godkjenning, og sendes deretter på høring. Høringsinnspill vurderes, og planforslaget vil så bearbeides videre fram til endelig planvedtak i kommunestyret. Planarbeidet gjennomføres som en forenklet prosjektorganisering i henhold til modellen presentert i (Figur 4).

Figur 4 – Viser organisasjonskartet tilhørende prosjektet.

Prosjektansvar

Tjenesteleder landbruk og miljø

Prosjektleder

Klima- og miljørådgiver

Arbeidsgruppe

Arbeidsgruppen består av klima- og miljørådgiver, skogbruksrådgiver, jordbruksrådgiver og miljørådgiver. Det vil være behov for bistand fra blant annet rådgiver idrett og friluftsliv, planavdelingen, vannområdekoordinatorer, det kommunale foretaket og veg og park.

Referansegrupper

Representanter fra lokale foreninger, frivillige organisasjoner (Naturvernforbundet, Eiker fiskevernforening, Sopp og nyttevekstforeningen, BirdLife Norge, Buskerud botaniske forening og FNF Buskerud) og interesseorganisasjoner i landbruket.

Fremdriftsplan

Den endelige kommunedelplanen for naturmangfold vedtas av kommunestyret i løpet av første halvdel av 2026. Hele planprosessen er vist i den tentative fremdriftsplanen (Figur 5).

Figur 5 – Figuren viser den tentative fremdriftsplanen.

Opplegg for medvirkning

Medvirkning fra både enkeltpersoner og lag/foreninger blir viktig, ikke minst når det gjelder å innhente verdifull lokalkunnskap. Det er satt av godt med tid til den delen av prosessen. Det har allerede blitt avholdt to medvirkningsmøter med lokale foreninger og interesseorganisasjonene i landbruket i forbindelse med utarbeidelsen av planprogrammet. Flere av innspillene har blitt tatt hensyn til i denne prosessen. I det videre planarbeidet vil referansegruppen bli obligatoriske høringspartnere. I tillegg vil vi invitere til innspill fra andre interesserte gjennom kunngjøringer for å vektlegge en åpenhet i prosessen slik at alle får mulighet til å komme med innspill. Kommunens hjemmeside vil bli brukt aktivt i tillegg til kunngjøringer på sosiale medier, slik at innbyggerne også kan følge prosessen og få muligheten til å medvirke.

Eksisterende kunnskapsgrunnlag og utredningsbehov

Kunnskapsgrunnlaget om naturmangfoldet i kommunen er til dels mangelfullt, og gamle data trenger å oppdateres og digitaliseres. Det foreligger noe kunnskap innen gjennomførte skjøtselsplaner, kartlegginger, rapporter og konsekvensutredninger. Dette er enkeltdokumenter som er lite tilgjengelige for allmenheten. Det vil derfor være nødvendig å sammenstille eksisterende kunnskap med tanke på systematisering og synliggjøring.

Planarbeidet vil i hovedsak basere seg på kunnskap og data man allerede har i kommunen, men der dette er mangelfullt vil det være nødvendig med nye kartlegginger og registreringer.

Miljødirektoratet, NIBIO og Artsdatabanken har et godt etablert kartgrunnlag over naturmangfoldet i kommunen. I tillegg til dette har miljøavdelingen hos Statsforvalteren informasjon om særlig sårbare arter som er skjermet for offentligheten.

Områder som er viktig for naturmangfoldet bør prioriteres og sikres i juridisk bindende planer (kommuneplanens arealdel og reguleringsplaner) og for øvrig i kommunens forvaltning og drift. I tillegg til verdifulle naturtyper og truede og sårbare arter, vil planen også ta for seg fremmede arter, viktig grønn infrastruktur som korridorer/forbindelser, nettverk og områder av lokal verdi. Slike områder kvalifiserer ikke alltid som verdifull natur i henhold til kartleggingshåndboken, men kan likevel være svært viktige økologiske funksjonsområder. Det vil legges vekt på at planen skal være handlingsorientert og gi en god oversikt over naturmangfoldet i kommunen. Planen skal være et nyttig hverdagsverktøy for planleggere i offentlig og privat forvaltning, samtidig som informasjonen er lett tilgjengelig for innbyggere, utbyggere og andre interesserte.

Kartleggingsbehov:

Tiltak:	Beskrivelse:
Elvemusling	Elvemuslingen er en prioritert art og har en egen nasjonal forvaltningsplan. Det er behov for oppdaterte registreringer i kommunen.
Hekkelokaliteter for sårbare fuglearter	Gjennomgang og kvalitetssikring av gamle data fra viltkart. Innhente opplysninger fra fagmiljøer/interesseorganisasjoner.
Vannplanter	Lite kartlagt.
Gårdsdammer og mindre vannforekomster i kulturlandskapet.	Gårdsdammer er viktige leveområder for amfibier og insekter mm. Kartlegges og verdivurderes.
Gjennomgang og oppdatering av kommunens viltkart	Gjennomgang og kvalitetssikring av gamle data.
Naturtyper/biotoper som kan restaureres	Sammenligne kart over myr, våtmark og gamle slåttemarker.
Kartlegge korridorer og kantsoner mellom områder	Forbindelseslinjer og korridorer er viktige leveområder for både planter og dyr. Viktige trekkveier for hjortevilt.
Kvalitetssikre naturbasen	Sjekke opp om naturbasen er oppdatert.

Underveis i prosessen kan det avdekkes andre kartleggingsbehov. Omfanget av kartleggingsarbeidet avhenger av egen kapasitet og ressurser, og tilgjengelige eksterne tilskuddsmidler.

Økonomi

Kommunen har mottatt tilskudd på 400 000 NOK. Tilskuddsmidlene skal benyttes til utarbeidelse av plandokumenter og kompetanseutvikling i kommunen. Så langt midlene rekker vil de også kunne brukes til konsulentbistand i forbindelse med registreringer og kvalitetssikring av naturdata og gjennomføring av medvirkningsprosess. Kommunen vil i den videre planoppfølgingen søke ekstern finansiering der tilskuddsordninger finnes.